

บันทึกสรุปบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เรื่อง การสอบสวนโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

กิจกรรมครั้งที่๑..... วันที่๑๕..กุมภาพันธ์..๒๕๖๑.....

ชื่อผู้บันทึก.....นายสังคีต...คุ้มสะอาด.....

ขอบเขตเนื้อหา

กระบวนการขั้นตอนการสอบสวนโรค

๑. การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น
๒. การเตรียมการก่อนการสอบสวนโรค
 - ๒.๑ การเตรียมอุปกรณ์
 - ๒.๒ การเตรียมข้อมูล
 - ๒.๓ การเตรียมทีมสอบสวนโรค
๓. กำหนดนิยามสัตว์ป่วย
๔. การค้นหาสัตว์ป่วยและเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การบรรยายลักษณะการระบาดของโรค
 - ๕.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวสัตว์
 - ๕.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่
 - ๕.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับเวลา
๖. การตั้งสมมติฐาน
๗. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงในการแพร่โรค
๘. การควบคุมโรค
๙. การเขียนรายงานผลการสอบสวนโรค

บันทึกสรุปบทเรียน

การสอบสวนโรค เป็น กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายในการค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์การเกิดโรค หรือ การ ระบาดของโรค และ ปัญหาสุขภาพสัตว์ โดยการรวบรวมข้อมูลชนิดต่างๆ ทั้งข้อมูลระบาดวิทยา ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ข้อมูลการขนส่ง รวมทั้งข้อมูลที่แสดงถึง ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

การสอบสวนการระบาดของโรคที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มระยะแรกของการระบาด เพราะหากการ สอบสวนโรคล่าช้าโอกาสที่จะพบแหล่งที่มาของการระบาดจะน้อยลง การสอบสวนการระบาดของโรคมีการ ดำเนินการเป็นขั้นตอน อย่างไรก็ตามขั้นตอนต่างๆ ไม่จำเป็นต้องทำตามลำดับ บางขั้นตอนอาจดำเนินการรวมกันได้

ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการสอบสวนโรค วัตถุประสงค์ของการสอบสวนโรค แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. วัตถุประสงค์เร่งด่วน (immediate objective) วัตถุประสงค์เร่งด่วนในการสอบสวนโรคเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่กำลังเกิดขึ้น เช่น เมื่อเกิดการระบาด ของโรค การสอบสวนโรคมีวัตถุประสงค์เร่งด่วนคือ เพื่อนำข้อมูลจากการสอบสวนการระบาดมาใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินการควบคุมการระบาดของโรคใหม่มีประสิทธิภาพ การดำเนินการควบคุมอย่างตรงเป้าหมาย สามารถกำจัดโรคได้ (elimination หรือ eradication) โดยใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นหรือน้อยที่สุด เช่น หากมีมาตรการของการควบคุมหรือการทำลายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าจะติดเชื้อข้อมูลที่ไต่จากการสอบสวนโรค ควรจะสามารถนำมาประกอบการ ตัดสินใจว่าควรจะทำลายสัตว์ชนิดใดหรือกลุ่มใด เพื่อลดผลกระทบจากมาตรการที่มีต่อสัตว์และเกษตรกร เช่น ลด การทำลายสัตว์โดยไม่จำเป็น ทั้งยังช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่จะตามมาอีกด้วย ส่วนความหมายของ ประสิทธิภาพ คือ การดำเนินการควบคุมกำจัดโรคได้อย่างรวดเร็ว เพื่อช่วยลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการ ระบาดนั้น ไมว่าจะเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับผลผลิต หรือความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับตัวสัตว์ หรือเกษตรกรเอง รวมถึงลดการแพร่กระจายของโรคไปยังสัตว์อื่นหรือพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์ระยะยาว (long term objective) วัตถุประสงค์ในระยะยาวของการสอบสวนโรค เป็นการนำข้อมูลการสอบสวนโรคมาใช้เพื่อหวังผลในการ ป้องกันการเกิดโรคหรือปัญหาในอนาคต ทั้งการเกิดโรคหรือปัญหาเดิม หรือปัญหาซ้ำซ้อน และการเกิดโรคหรือ ปัญหาใหม่ที่อาจมีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลที่ไต่จากการ คู่มือฝึกอบรมการสอบสวนโรคระบาดสัตว์สำหรับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ระดับอำเภอ หน้า 7 สอบสวนโรค มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดำเนินการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการป้องกันโรคในการเลี้ยงสัตว์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น

เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ที่มีอยู่แล้วจากฐานข้อมูลการเฝ้าระวัง โรค เจ้าหน้าที่ที่พบโรค หรือจากห้องปฏิบัติการในกรณีที่มีการส่งตัวอย่างตรวจแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำ ข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาในการเตรียมตัวก่อนการสอบสวนโรคในพื้นที่ และเป็นการประเมินถึง สภาวะของโรค เช่น ชนิดของสัตว์ป่วย ความรุนแรงของการระบาด พื้นที่ที่เกิดการระบาด เป็นต้น

ตัวอย่างข้อมูลเบื้องต้นที่ควรทราบ

“ใครผู้แจ้งการระบาด (การเกิด) โรค?”

“สถานที่ที่เกิดโรค”

“ชนิดของสัตว์ที่ป่วย (ตาย) อายุ เพศ พันธุ์ จำนวน”

“ความรุนแรงที่พบ (อัตราป่วย อัตราตาย ระยะเวลาป่วย ระยะเวลาตาย)”

การเตรียมการก่อนการสอบสวนโรค

การเตรียมการก่อนการสอบสวนโรคมีความสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปของการสอบสวนโรคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังช่วยลดปัญหาและอุปสรรคขัดข้องที่มักจะพบในระหว่างดำเนินการการเตรียมการมี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๒.๑ การเตรียมอุปกรณ์

ตัวอย่างอุปกรณ์ที่ควรเตรียมเพื่อการสอบสวนโรค

๑) อุปกรณ์ป้องกันตนเอง เช่น รองเท้ายูท ถุงมือ หน้ากาก ชุดป้องกัน เป็นต้น

๒) อุปกรณ์สำหรับการจดบันทึก เช่น แบบสอบสวนโรค สมุด ปากกา

๓) อุปกรณ์สำหรับการเก็บตัวอย่าง

๔) อุปกรณ์สื่อสารและสารสนเทศ เช่น วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ เครื่องกำหนดพิกัด กล้องถ่ายรูป

๕) นำายาฆ่าเชื้อโรคพร้อมอุปกรณ์พunya

๒.๒ การเตรียมข้อมูล

ตัวอย่างข้อมูลที่ต้องเตรียม

“ข้อมูลทั่วไปของโรคที่มีอาการคล้ายคลึงกับปัญหาที่เกิดขึ้น” ในปัจจุบันนี้ข้อมูลบางอย่างหรืออาจจะเกือบทุกอย่างสามารถสืบคนได้ผ่านเทคโนโลยีแบบ online ในพื้นที่ทั่วไทยแล้ว

“มาตรการควบคุมโรค” อันนี้ควรจะเป็นมาตรการทั่วไป และมาตรการเฉพาะโรคด้วย

๒.๓ การเตรียมทีมสอบสวนโรค

ตัวอย่างขององค์ประกอบของทีมสอบสวนโรค

๑) นักระบาดวิทยา

๒) เจาหน้าที่ที่มีความชำนาญในระดับพื้นที่

๓) เจาหน้าที่จากห้องปฏิบัติการ

การกำหนดนิยามสัตว์ป่วย

การกำหนดนิยามสัตว์ป่วย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการค้นหาสัตว์ป่วยในพื้นที่ ซึ่งการกำหนดนิยามนี้ต้อง อาศัยข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับมาประกอบกันขึ้น โดยสวนประกอบที่สำคัญของนิยามโรคควรประกอบด้วย

๑. สวนที่เกี่ยวข้องกับตัวสัตว์ ไตแก ชนิดสัตว์ อาการที่แสดงออก อัตราป่วย และอัตราตาย

๒. ช่วงเวลาของการระบาด ซึ่งเป็นช่วงเวลาของทีมสอบสวนจะใช้เป็นขอบเขตของการสอบถาม

๓. สถานที่ หรือ พื้นที่ของการระบาด ที่ทีมสอบสวนจะใช้เป็นขอบเขตในการดำเนินการสอบสวนโรค

การค้นหาสัตว์ป่วย และเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการค้นหาสัตว์ป่วย ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสอบสวนโรค เพราะโดยทั่วไปแล้ว สัตว์ที่ พบว่าแสดงอาการป่วยในตอนแรก ไม่วาจะโดยเกษตรกรแจ้งเข้ามา หรือโดยเจ้าหน้าที่ออกไปทำการสอบสวน ค้นหาโรค มักจะเป็นเพียงสวนหนึ่งของจำนวนสัตว์ที่ป่วยทั้งหมด ดังนั้น การค้นหาสัตว์ป่วยเพิ่มเติมจะทำให้ แยกตัวป่วยออกจากสัตว์สุขภาพดี เพื่อให้การควบคุมโรคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม จากสัตว์ป่วยเหล่านั้น ซึ่งอาจอยู่ในระยะของการป่วยที่แตกต่างกัน จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการ สอบสวนโรค และอาจสามารถสอบสวนกลับไปถึงสัตว์ตัวแรกที่ป่วย (first case) ซึ่งจะเป็นอย่างมากในการค้นหา สาเหตุ (Source) ของการเกิดการระบาด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งควรดำเนินการไปพร้อมกับการค้นหาสัตว์ป่วย โดยมีกลุ่มข้อมูลที่สำคัญ คือ

๑. ประวัติโดยทั่วไปของสัตว์และกลุ่มประชากร เช่น ชนิดและประเภทสัตว์ที่ป่วย (และไมป่วย) อายุ เพศ แหล่งที่มา

๒. ลักษณะของโรค เช่น อาการป่วย ระยะเวลาป่วย วันที่เริ่มป่วย (และหากมีการตาย ควรถามถึงวันที่เริ่มมีสัตว์ ตายในฝูง) ความรุนแรงของโรค (เช่นจำนวนสัตว์ป่วย-ตาย)

๓. ลักษณะการจัดการ เช่น ลักษณะของฟาร์ม หรือพื้นที่ที่เลี้ยงสัตว์แหล่งอาหาร – น้ำ ความหนาแน่นของการเลี้ยง ลักษณะโรงเรือน

๔. ปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เช่น จุดที่คาดว่าจะเป็นแหล่งแพร่เชื้อ ยานพาหนะ คน สัตว์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น แหล่งน้ำ คลอง เป็นต้น

การบรรยายลักษณะการระบาดของโรค

การประเมินการระบาดของโรคที่เกิดขึ้นในลักษณะใด โดยอธิบายลักษณะของสัตว์ป่วยที่เกี่ยวข้องกับ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวสัตว์ (Animal) สถานที่ (place) และเวลา (Time)

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวสัตว์

ข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นต้องวิเคราะห์เพื่อดูว่ากลุ่มใดมีแนวโน้มการเป็นโรคมก ที่สุด เช่น อัตราป่วยจำเพาะของโรคตาม ชนิดสัตว์ อายุ เพศ และพันธุ์ ซึ่งอาจช่วยชี้แนวทางบางอย่างในการ สอบสวนหาสาเหตุของการระบาดของโรคต่อไป การวิเคราะห์ หรืออธิบายข้อมูลสามารถทำให้เข้าใจและมองเห็นภาพโดยง่ายขึ้นโดยใช้ตาราง (Tables) และ แผนภาพ (Diagrams)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ชนิดสัตว์ สิ่งที่ต้องทำ ได้แก่ การทำแผนที่จุดแสดงตำแหน่งของสัตว์ป่วย (Spot map) โดยนำ ตำแหน่งที่พบสัตว์ป่วยแต่ละรายมาจุดลงบนแผนที่ตามเขตที่อาศัยของเจ้าของสัตว์ เพื่อดูว่ามีกรรวมกลุ่มของ สัตว์ป่วย (Cluster of cases) ในพื้นที่ใดหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวทางในการที่จะเข้าไปสอบสวนการระบาดได้อย่างไรก็ตามหากพื้นที่ใดมีจำนวนประชากร สัตว์หนาแน่น อาจพบมีจำนวนสัตว์ป่วยมากขึ้นด้วย ซึ่งอาจทำให้การแปลข้อมูล ให้ผิดพลาดได้

ข้อมูลเกี่ยวกับเวลา สิ่งที่ต้องทำ ได้แก่ การนำเอาวันเริ่มป่วย (Data of onset) ของสัตว์ป่วยทั้งหมดมาเขียนแสดงเป็น กราฟ ซึ่งเรียกว่า “Epidemic Curve” ซึ่งจะมีประโยชน์ คือ สามารถไขข้อสงสัยของการระบาด ของโรคว่าเป็นแบบ Common source หรือ Propagated source epidemic และเป็นแนวทางให้ทราบถึง ระยะเวลาที่ผู้ป่วยไปสัมผัสโรค (Period of exposure) (ในกรณีที่เป็นการระบาดแบบ Point common source)

การตั้งสมมุติฐาน

การเก็บข้อมูลในภาคสนามทำให้สามารถบรรยายลักษณะของการเกิดโรคในด้าน เวลา (Time) สถานที่ (Place) และ สัตว์ (Animal) และอาจทราบเชื่อที่เป็นสาเหตุของการระบาด นอกจากนี้ยังทราบข้อมูลเบื้องต้นด้าน - แหล่งแพร่กระจายเชื้อโรค เช่น สัตว์ที่เพิ่งเคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร เป็นต้น - วิธีการแพร่กระจาย หรือติดต่อของโรค เช่น สัมผัสโดยตรง (Close contact) การกิน เป็นต้น - ปัจจัยป้องกัน เช่น การทำวัคซีนก่อนเกิดการระบาด เป็นต้น - ปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคอื่น ๆ เช่น อายุ เพศ การมีพอลิคาเมียในฟาร์ม เป็นต้น การศึกษาเชิงพรรณนาโดยสวนมากจะยังไม่ได้ข้อสรุปที่แท้จริงด้านแหล่งแพร่กระจาย เชื้อโรค วิธีการ แพร่กระจาย ปัจจัยป้องกัน และปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคอื่น ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาระบาด วิทยาเชิงวิเคราะห์ (Analytical study) เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ได้มาจากข้อมูลเบื้องต้นในศึกษาระบาดวิทยาเชิง พรรณนา ตัวอย่างของสมมุติฐานที่ตั้งขึ้นเพื่อทดสอบ เช่น - แหล่งแพร่กระจายเชื้อที่ทำให้เกิดการระบาดนี้ คือ อาหารที่ใช้เลี้ยงสัตว์ - ปัจจัยเสี่ยง ของการเกิดโรคในครั้งนี้ คือ การติดเชื้อมาจากฟาร์มข้างเคียง - สัตว์ที่ทำวัคซีนก่อนการเกิดโรคมักมีโอกาสเป็นโรคน้อยกว่าสัตว์ที่ไม่ได้ทำ วัคซีน - สัตว์ที่มีอายุน้อยมีโอกาสที่ตรวจพบโรคมกกว่าสัตว์อายุมาก

การศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงในการแพร่โรค

การหาปัจจัยเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรค สามารถใช้วิธีการศึกษาได้หลายรูปแบบ แต่วิธีหนึ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ การศึกษา แบบ Case-control ซึ่งทำได้ค่อนข้างง่ายและประหยัดเวลาและเงิน การศึกษาจะประกอบด้วย การหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ สนใจ (ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการระบาดครั้งนี้ เช่น การใช้พอสันธุ์ ฟาร์ม A) กับกลุ่มสัตว์ที่เป็นโรค หรือ เข้าชายตาม นิยามของโรค ซึ่งเรียกว่า “Case” และกลุ่มสัตว์ที่จะมาเป็นกลุ่ม อ้างอิง ที่เรียกว่า “Control” ซึ่งมักเป็นกลุ่มสัตว์ในพื้นที่เกิดโรค ตามนิยามโรค แต่ไม่ได้แสดงอาการป่วยตาม นิยามโรคหรือได้รับผลการตรวจยืนยันแล้วว่าได้เป็นโรคแต่อย่างใด

การควบคุมโรค

ภายหลังจากการที่ได้รับข้อมูลทางระบาดวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโรคนั้นแล้ว สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันและควบคุมโรคนั้นได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ซึ่งตามขอเท็จจริงแล้วในขณะที่กำลังสอบสวนการระบาดของโรค ก็ควรดำเนินการป้องกันการแพร่กระจายของโรคควบคู่กับการวางแผนมาตรการป้องกัน และควบคุมโรค เช่น การแยกสัตว์ป่วย (Isolation) การกักกันสัตว์ได้สัมผัสโรค (Quarantine) การจัดการและการ สุขาภิบาล (Management and Sanitation) การทำลายเชื้อ (Disinfection) การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับโรค แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการค้าสัตว์และผู้บริโภค ตลอดจนติดตามสัตว์ที่สัมผัสโรค (Contact tracing) เป็นต้น

การเขียนรายงานผลการสอบสวนโรค

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องดำเนินการภายหลังการสอบสวนการระบาดของโรค คือ การเขียนรายงาน ผลการสอบสวนโรค การเขียนรายงานนี้มีประโยชน์เพื่อให้ผู้อื่นได้เข้าใจเกี่ยวกับการระบาดของโรค และที่สำคัญจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่ทำหน้าที่ด้านสุขภาพสัตว์ได้พิจารณาถึงมาตรการในการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคนั้นต่อไป

การสอบสวนโรคพิษสุนัขบ้า ในพื้นที่บ้านจะล่อ หมู่ที่ ๑๐ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะพื้นที่ที่เกิดโรคระบาดบ้านจะล่อ หมู่ ๑๐ ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา ห่างจากจังหวัดเชียงราย ประมาณ ๗๐ กิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำไร่กาแฟ หาของป่า และรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังวาลย์วิทย์ ๘ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านรอบหมู่บ้านลักษณะเป็นป่ามีสัตว์ป่าขนาดเล็กอาศัยอยู่ และอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านผาขาว เป็นหมู่บ้านในประเทศพม่า โดยเด็กจากหมู่บ้านผาขาวมาเรียนหนังสือที่โรงเรียนสังวาลย์วิทย์ ๘ ประมาณ ๔๐ คนและมีการไปมาหาสู่ของประชากรของทั้งสองหมู่บ้านเป็นประจำ

ผลการสอบสวนโรค

เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑ ได้รับแจ้งจากสาธารณสุขอำเภอ ว่ามีสุนัขกัดเด็กนักเรียน ๑ คน ของโรงเรียนสังวาลย์วิทย์ ๘ ปศุสัตว์อำเภอลงพื้นที่ตรวจสอบและแจ้งให้ครูผู้ดูแลสุนัข กักสุนัขตัวนี้ไว้ เพื่อดูอาการ

วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑ เนื่องจากครูไม่ได้กักสุนัขไว้ ทำให้สุนัขตัวดังกล่าว ออกไปไล่กัดสุนัขในหมู่บ้านอีกหลายตัวครูแจ้งว่า ต่อมาสุนัขถูกรถชนตาย จึงนำซากสุนัขไปฝังไว้นอกหมู่บ้าน

วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ทราบเรื่อง จึงชุดซากสุนัขขึ้นมา เพื่อส่งตรวจยังห้องปฏิบัติการ

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑ ส่งตัวอย่างไปยัง ศวพ.ลำปาง และทราบผลในวันเดียวกันว่า ให้ผลบวกต่อโรคพิษสุนัขบ้า ด้วยวิธี FAT ปศุสัตว์อำเภอประกาศเขตโรคระบาดชั่วคราว

วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ประชุมประชาคมติ ชาวบ้านในพื้นที่โดยมีตัวเลือกให้เลือก ระหว่าง การกักสัตว์ไว้ดูอาการในพื้นที่ แต่ห้ามเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ให้ทำลายสัตว์ที่สัมผัส หรือสงสัยว่าสัมผัส ตามหลักวิชาการว่าด้วยการทำการุณยฆาตตามมาตรการในการควบคุมและป้องกันโรคการดำเนินการควบคุมโรคสัตว์ เจ้าหน้าที่จากกรมปศุสัตว์เข้าดำเนินการทำลายสุนัขและแมว ตามมติประชาคมหมู่บ้านทำลายสุนัขและแมวทั้งสิ้น ๑๑๙ ตัว แบ่งเป็น สุนัข ๘๒ ตัว แมว ๓๗ ตัวและการกักสุนัขเพื่อสังเกตอาการจำนวน ๔ ตัว

การค้นหาสัตว์ป่วย

Index case

26/มค/61
สุนัขตายภายในหมู่บ้าน
สุนัขตายจากหมู่บ้านผาขาว(พมา)
ผล (+) FAT

First case

“ฮาล์ฟ” สุนัขในความดูแลของครูโรงเรียนสังวาลย์วิทย์ 8 ไม่เคยได้รับวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า ไปเที่ยวงานศพในหมู่บ้าน ใกล้เคียงช่วงธันวาคม

22/มค/61 :

- กัดเด็กนักเรียน
- จนท.สาธารณสุขแจ้ง จนท.ปศุสัตว์
- จนท.ปศุสัตว์ลงพื้นที่ → สังกักสุนัข (ครูไม่ได้กัก)

23/มค/61 : ไล่กักสุนัข → โดนตีตาย → ฝัง

24/มค/61 : ชุดซากส่งหัตถ์ตรวจ ศวพ.

25/มค/61 : ผล (+) FAT

26/มค/61 : ปศอ.ประกาศเขตโรคระบาดชั่วคราว

ฝูงสุนัขสำเนาบ้านลุงสุขใจ(บ้านติดกับโรงเรียน)

- ออกล่าในป่าตะเข้มีชายแดนพม่าเป็นประจำ
- 4 ตัว อาศัยอยู่ในโรงเรียนร่วมกับฮาล์ฟ
- 2 ตัว มีอาการซึม เป็นอัมพาต ตายก่อนฮาล์ฟ → ผล (+) FAT
- 23/มค/61 : สุนัขถูกฮาล์ฟกัด

มาตรการในการควบคุมและป้องกันโรค

การดำเนินการควบคุมโรคในสัตว์ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย เข้าดำเนินการทำลายสุนัขและแมว ตามมติประชาคมหมู่บ้านทำลายสุนัขและแมวทั้งสิ้น ๑๑๙ ตัว แบ่งเป็น สุนัข ๘๒ ตัว แมว ๓๗ ตัว กักสุนัขเพื่อสังเกตอาการจำนวน ๔ ตัว (ฉีดวัคซีน วันที่ ๐ ๓ ๗ และ ๑๑ ห่างกัน ๔ วัน) ประกาศเขตโรคระบาดชั่วคราวของโรคพิษสุนัขบ้า (๒๕ มกราคม ๒๕๖๑-๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) ส่งหิวสัตว์ไปตรวจทั้งหมด ให้ผลบวกต่อ FA test จำนวน ๙ หัว (มีหัวบวกสุนัข ๑ หัวมาจากบ้านผาขาว ในประเทศพม่า) หมู่บ้านที่อยู่ในรัศมี ๓ กิโลเมตรที่มีความเสี่ยงได้แก่ บ้านมูเซอ บ้านลาปา บ้านปายางลาหูและปายางอาฮา

มาตรการในการควบคุมและป้องกันโรคการดำเนินการควบคุมโรคในคน

รพ.สต.แม่ฟ้าหลวง ได้เข้าไปคัดกรองประชากรในหมู่บ้านตามความระดับความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ามีการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่ประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ ๗๙ คน โดยฉีดวัคซีน ๗๔ คน และฉีดอิมมูโนโกลบูลิน ๕ คน ปัจจุบันยังไม่พบคนป่วย

การสอบสวนโรคพิษสุนัขบ้าเบื้องต้น ในพื้นที่บ้านริเช หมู่ที่ ๙ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลทั่วไป

บ้านริเช หมู่ ๙ ต.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา ห่างจากจังหวัดเชียงราย ประมาณ ๗๐ กิโลเมตร อยู่ติดตะเข็บชายแดนไทย-พม่า มีหมู่บ้านใกล้เคียง คือ หมู่บ้านจะลอ (จุดเกิดโรคที่ ๒) (๒.๒๕ ก.ม.) และหมู่บ้านผาขาว (พม่า)(จากการให้ข้อมูลจากรพ.สต.แม่ฟ้าหลวง ซึ่งมีชาวบ้านจากผาขาวมาซื้อวัคซีน พบว่า กำลังมีสุนัขที่แสดงอาการดุร้าย ประมาณ ๓-๔ ตัว (ข้อมูลวันที่ ๕ ก.พ. ๒๕๖๑)) ซึ่งชาวบ้านบ้านริเชกับบ้านผาขาวมีการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำ แลกเปลี่ยนหมาล่าเนื้อกันประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ ทำไร่กาแฟ หาของป่า และรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น ไม่มีโรงเรียน เด็กต้องไปเรียนที่โรงเรียนอนุบาลแม่ฟ้าหลวง ไปเช้าเย็นกลับ

ค้นหาสัตว์ป่วย

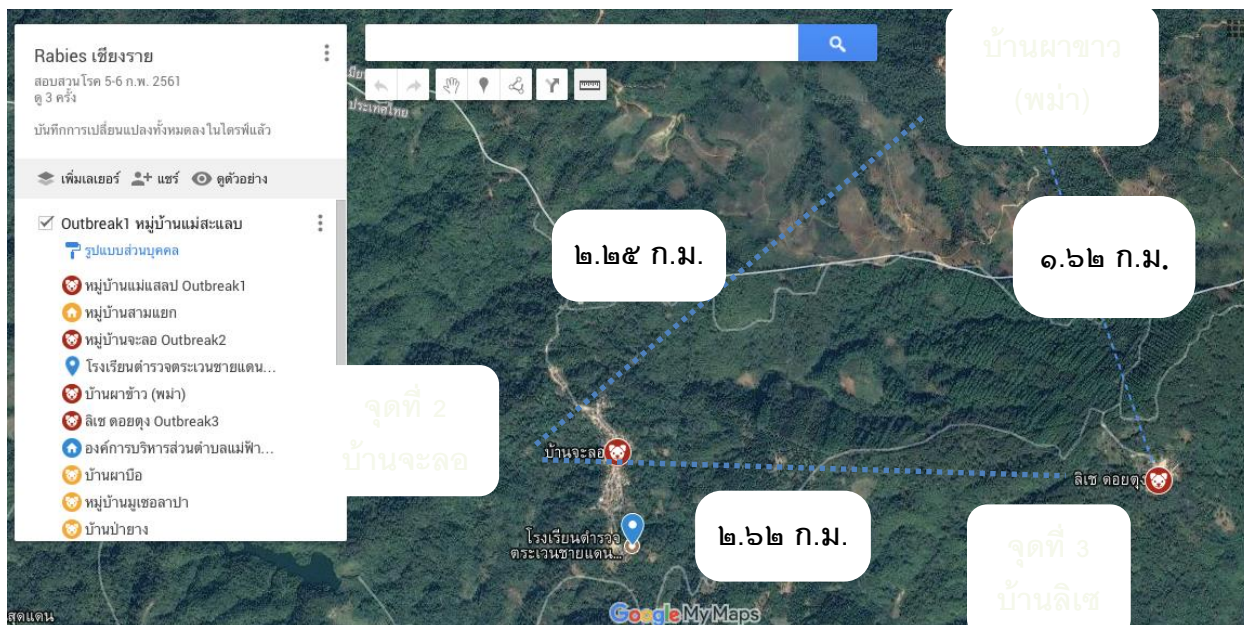
Index Case (ลีโอ) สุนัข เพศผู้ อายุ ๑ ปี ยังไม่ได้ทำวัคซีน เจ้าของชื่อนางธาดา วิเศษอุดมกุล บ้านริเช บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๙ ต.แม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน ๒ ตัว คือ ลีโอ และสิงห์ ช่วงต้นเดือน มกราคม ๒๕๖๑ ได้ไปไร่กาแฟกับเจ้าของ ที่ติดกับชายแดนพม่าวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๑ สุนัขมีอาการ ซึม ไม่กินอาหาร อาเจียนมีพยาธิปน และตาย โดยไม่ได้มีอาการดุร้ายและออกไปกัดสัตว์หรือคน ซึ่งเจ้าของได้ดำเนินการเผา และฝังซากวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๑ เจ้าของสุนัขแจ้งสาธารณสุข และแจ้งปศุสัตว์อำเภอ ว่ามีสุนัขตายที่บ้าน เนื่องจากได้ทราบข่าวการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า ที่บ้านจะลอ ซึ่งเจ้าของเป็นห่วงว่าสุนัขตนจะเป็นโรค เนื่องจากเล่นกับลูก จึงทำการแจ้งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบ ปศุสัตว์อำเภอแม่ฟ้าหลวง ทำการชันสูตร และส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ศพพ.ลำปาง ตอบผลการตรวจให้ผลบวกต่อโรคพิษสุนัขบ้า ด้วยวิธี FAT วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย ได้ร่วมประชุมกับหมู่บ้าน เพื่อลงประชามติ โดยแจ้งแนวทางในการควบคุมและป้องกันโรคระบาด โดยชาวบ้านลงมติ ๙๐% จะทำการกักสัตว์ไว้ในบริเวณบ้านของตน เป็นระยะเวลา ๖ เดือน โดยต้องทำวัคซีนป้องกันโรค ตามมาตรการของกรมปศุสัตว์ และแจ้งเจ้าหน้าที่โดยทันที หากพบสัตว์ผิดปกติวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในสุนัขและแมวทุกตัว ยอดสัตว์ (ลิเซกับบ้านผาขาว) ๗๗ ตัว ซึ่งมี สุนัข ๑ ตัว ตาย ได้เก็บตัวอย่างซากส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ส่งเมื่อ ๖ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๑

มาตรการในการควบคุมและป้องกันโรคในสัตว์

การดำเนินการควบคุมโรคสัตว์มตีประชาคมหมู่บ้านให้กักสุนัขและแมวไว้ในหมู่บ้านเพื่อเฝ้าดูอาการเป็นเวลา ๖ เดือน มีการทำวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าให้สัตว์ทุกตัวจำนวน ๔ ครั้ง โดยห่างกัน ๔ วัน มีการประกาศเขตโรคระบาดชั่วคราวของโรคพิษสุนัขบ้า (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑-๒ มีนาคม ๒๕๖๑)

มาตรการในการควบคุมและป้องกันโรคในคน

รพ.สต.แม่ฟ้าหลวง ได้เข้าไปคัดกรองประชากรในหมู่บ้านตามความระดับความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่ประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโดยการฉีดวัคซีน ๒๔ คน และปัจจุบันยังไม่พบผู้ป่วย

สรุป

จุดที่ ๑ (บ้านแม่สะแลบ) ไม่มีความเชื่อมโยงกับ จุดเกิดโรคที่ ๒ (บ้านจะล่อ) และ ๓ (บ้านลิเซ) ห่างกันประมาณ ๒๐ กิโลเมตรสาเหตุการเกิดโรค มาจากสัตว์ป่า

จุดเกิดโรคที่ ๒ กับ ๓ มีความเชื่อมโยงกับ บ้านผาขาว (พม่า) ซึ่งตอนนี้มีการเกิดโรคอยู่

ข้อเสนอแนะ

๑. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสาธารณสุข ควรสอบสวนผู้สัมผัสโรค ก่อนสัตว์ตัวแรกจะแสดงอาการ ๒ Incubation period (โรคพิษสุนัขบ้า ๑ เดือน) จะทำให้การคัดกรองคนและสัตว์มีประสิทธิภาพมากขึ้น มาตรการการทำ Ring vaccination รอบจุดเกิดโรค ต้องทำการหาหมู่บ้านรอบจุดเกิดโรค สักรวจประชากรสัตว์เพื่อประเมินปริมาณวัคซีนที่ต้องใช้ในแต่ละรอบ ซึ่งควรทำในระยะเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิด ภูมิคุ้มกันระดับฝูง และควรทำให้ได้อย่างน้อย ๘๐% จากประชากรสัตว์ที่สำรวจได้

๒. ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและความรุนแรงของโรค และแนวทางในการปฏิบัติตัวให้กับชาวบ้าน

๓. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีกจุด คือ บ้านผาขาว ควรหามาตรการที่เหมาะสมในการช่วยเหลือชาวบ้านฝั่งพม่า ในการควบคุมและป้องกันโรคด้วย เพื่อไม่ให้โรคจากฝั่งพม่าเข้าไป

ประกาศกำหนดเขตโรคระบาดชั่วคราว
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘

ด้วยปรากฏว่าในท้องที่บ้านจะลอม หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย ได้มีสุนัขเกิดโรคระบาด ชนิด โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ซึ่งโรคนี้เป็นโรคระบาดร้ายแรง อาจระบาด ติดต่อไปสู่คน สุนัข แมว หนู หรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดอื่นๆได้

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘ จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่าเขตท้องที่บริเวณดังต่อไปนี้ คือ จากบ้านจะลอม หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

- ไปทางทิศเหนือ จด สหภาพเมียนมาร์
ไปทางทิศใต้ จด บ้านป่าขาง หมู่ที่ ๑๖ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
ไปทางทิศตะวันออก จด บ้านลิเซ หมู่ที่ ๙ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
ไปทางทิศตะวันตก จด บ้านป่าขางแสนสุดแดน หมู่ที่ ๑๙ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

เป็นเขตโรคระบาดชั่วคราว (ชนิด) โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑

(นายอนุสรณ์ รัชอนันต์พิณิจ)
ปลุสัตว์อำเภอแม่ฟ้าหลวง

คำเตือน

เมื่อได้มีประกาศกำหนดเขตโรคระบาดและสงสัยว่ามีโรคระบาดขึ้นแล้ว เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม มาตรา ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ และ ๒๒ ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๘

๑.ห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้าย สุนัขและแมว เข้า ออก หรือ ผ่านในเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบประจำเขตนั้นทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย

๒.เมื่อพบสุนัข และแมว ป่วยหรือตายโดยไม่รู้ว่า เป็นโรคระบาด หรือโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือในหมู่บ้านเดียวกัน หรือ พื้นที่ใกล้เคียงกันมีสุนัขหรือแมวป่วยหรือตายด้วยอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาห่างกันไม่เกินเจ็ดวัน ให้ติดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือสารวัตรหรือสัตวแพทย์ แล้วแต่กรณี ภายใน ๑๒ ชั่วโมง

๓.ห้ามมิให้เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดเคลื่อนย้ายสุนัข และแมวที่ป่วยทั้งหมดไปจากบริเวณนั้น ในกรณีสุนัขและแมวตายให้เจ้าของควบคุมซากนั้นให้อยู่ ณ ที่สัตว์ตาย ห้ามมิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้าย ซ้ำและหรือกระทำการอย่างใดแก่ซากนั้น

ทั้งนี้ เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของสัตวแพทย์ทุกประการ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติ นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประกาศกำหนดเขตโรคระบาดชั่วคราว
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘

ด้วยปรากฏว่าในท้องที่บ้านลิเซ หมู่ที่ ๙ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย ได้มีสุนัขเกิดโรคระบาด ชนิด โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ซึ่งโรคนี้เป็นโรคระบาดร้ายแรง อาจระบาด ติดต่อไปสู่คน สุนัข แมว หนู หรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดอื่นๆได้

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘ จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่าเขตท้องที่บริเวณดังต่อไปนี้ คือ จากบ้านลิเซ หมู่ที่ ๙ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

- ไปทางทิศเหนือ จด สหภาพเมียนมาร์
ไปทางทิศใต้ จด บ้านขามเหยงพัฒนา หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ฟ้าหลวง
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
ไปทางทิศตะวันออก จด บ้านมุขอลาบา หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย
ไปทางทิศตะวันตก จด บ้านจะล่อ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย

เป็นเขตโรคระบาดชั่วคราว (ชนิด) โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๑

ประกาศ ณ วันที่ ๑ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๑

(นายอนุสรณ์ รัฐอนันต์พิณีจ)
ปลุสสัตว์อำเภอแม่ฟ้าหลวง

คำเตือน

เมื่อได้มีประกาศกำหนดเขตโรคระบาดและสงสัยว่ามีโรคระบาดขึ้นแล้ว เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม มาตรา ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ และ ๒๒ ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๘

- ห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้าย สุนัขและแมว เข้า ออก หรือ ผ่านในเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจาก สัตวแพทย์ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบประจำเขตนั้นทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย
- เมื่อพบสุนัข และแมว ป่วยหรือตายโดยไม่รู้ว่า เป็นโรคระบาด หรือโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือในหมู่บ้านเดียวกัน หรือ พื้นที่ใกล้เคียงกันมีสุนัขหรือแมวป่วยหรือตายด้วยอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาห่างกันไม่เกินเจ็ดวัน ให้ติดต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือสารวัตรหรือสัตวแพทย์ แล้วแต่กรณี ภายใน ๑๒ ชั่วโมง
- ห้ามมิให้เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดเคลื่อนย้ายสุนัข และแมวที่ป่วยทั้งหมดไปจากบริเวณนั้น ในกรณีสุนัขและแมวตายให้ เจ้าของควบคุมซากนั้นให้อยู่ ณ ที่สัตว์ตาย ห้ามมิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้าย ซากและ หรือกระทำการอย่างใดแก่ ซากนั้น

ทั้งนี้ เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของสัตวแพทย์ทุกประการ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติ นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ